

GALERIJSTVO

Milena Koren-Božiček
Galerija KC IN Velenje

VLOGA IN POMEN GALERIJE

Izvor besede *galerija* (ital. *galleria*) pomeni stebrišče, hodnik s stebri v srednjeveških cerkvah, vzvišen, odprt prostor nad kako dvorano ali sama dvorana in nenazadnje prostor za razstavljanje umetnin.

Umetnost (lat. *ars*) pa je ime za različne vrste izražanja in oblikovanja, za različne vrste umetnosti, kot so besedna, glasbena in likovna. Slednja po obči terminologiji zaznamuje slikarstvo, kiparstvo in arhitekturo. Vse tri umetnosti pa pogojuje *estetika* (lepoznanstvo). Preučuje bistvo, kriterije in pojavne oblike umetnosti, njene razvojne zakone in družbeno vlogo. Poudariti je treba, da estetika spoznava in raziskuje notranji pomen umetnine ter ga skuša razložiti. Sočasno pa vzpostavlja povratno aktivnost podrejenosti in orodje človekove ustvarjalnosti.

Različni pisci in ustvarjalci so različno interpretirali umetnostne discipline. Če vzamemo za vzorec Heglovo razlago umetnostnih disciplin, je na prvem mestu *arhitektura*, ki je najbolj značilna za simbolno umetnost in najbolj okorna, najbolj neizrazna in takorekoč nema umetnost. Hegel je to miselnost nadgradil na znanih Schellingovih spoznanjih. Iz arhitekture se logično razvije kiparstvo, ki prav tako obravnava tridimenzionalni prostor. V arhitekturni umetnosti je ideja manj dorečena, bolj nejasna, razodene pa se v skulpturi.

Naslednja stopnja je slikarstvo, ki opusti eno realno dimenzijo in doda idealni prostor. Slikarstvo je že zaradi naravnih danosti vizualno in ekspresivno, vendar ga smemo označiti kot univerzalnost. Dovoljuje izrabo vseh človekovih notranjih mnogoličnosti, ki jih s pomočjo slikarske geste oblikuje v utelešeno podobo vidnega duha.

Nadaljuje se z glasbo, kjer prostor izgine in ostaneta le še čas in čustvovanje.

Najvišje je postavljena poezija, ker je prostorska ter časovna in v tem smislu prevzema značilnosti vseh drugih oblik umetnosti.

Umetnost je materializacija duha po volji neke skrivnostne, s človekom tesno združene sile ... (Rihard Jakopič).

Galerija je kot posvečeni prostor za razstavljanje umetnin in khra ti tisti prostor, ki v svojo notranjost vabi tiste, ki ta prostor sooblikujejo - ogledujejo in ocenjujejo. Tako sta v povezavi z definicijo prostora fizično povezani tudi funkciji oblikovalca in izvajalca programa galerijske dejavnosti. Galerija je v funkciji tržne ustanove. Ponudba avtorjev je v bistvu enakovredna povpraševanju galeristov, vendar ne vselej enakomerno. Zanimivejši ter inovativnejši avtorji se tako večkrat kar čezmerno kopičijo v številnih galerijah. Delo galerista v raziskovalnem delu že dolgo ni zadostno, saj je galerist pri realizaciji programa vedno bolj izpostavljen komercialnim preizkušnjam in menedžerstvu. Uspešnost in aktualnost pa sta odvisni predvsem od strokovnosti in kreativnosti galerista.

Vsaka galerija sodobne umetnosti stremi po prezentiranju avtorjev, ki so v lokalnem in slovenskem prostoru tvorci in soustvarjalci zgodovine umetnosti ter v umetnostni produkciji prispevajo k razvoju idej. Ob tem pri starejši generaciji sledimo tistim, ki ohranjajo in razvijajo kontinuiteto osebnega izraza. Pri najmlajših iščemo posebnosti, ki jih kot samodržci uspešno vpletajo v lastni izraz. Slošno uveljavljenega estetskega kriterija ni, zato so presoje o umetnosti oblikovane predvsem iz individualnega odnosa do objektivne umetnine. Predvsem subjektivno je presojanje umetnine glede na njeno miselno in čustveno vsebino. To je izrazito kreativni del opredelitve umetnostnozgodovinske stroke in galeristov, ki po historičnih in filoloških opisih sežejo preko meje individualnosti umetnine in predstavijo njeno funkcijo v umetnostnem svetu. Raziskovanje dogradijo in zaključijo še z estetskim ovrednotenjem. V tej zadnji fazi je raziskovanje še zelo odprto, razhajanja med raziskovalci pa največja. Vsa konstruktivna nesorazmerja v interpretacijah zgolj sooblikujejo in reklamirajo umetnost. Končne likovne izdelke skupaj z umeniki ali pa galeristi razstavijo (kot novo obliko v funkcionalnem prostoru) v presojo širšemu krogu ocenjevalcev. Slednji nemalokrat oblikujejo svoj odnos in vrednotenje umetnine. Po izsledkih, povzetih po Izidorju Cankarju (*Uvod v umevanje likovne umetnosti*) pa zmagujejo nazori, ki so v življenju nujnejši.

Takšna spoznanja so nujna osnova za oblikovanje razstavnih programov. Ob tem so številni tudi diskurzi skozi novosti v umetnosti, ki se seveda spreminjajo z inovativnimi pojavnostmi, sčasoma pa se izluščijo zrna, ki padejo na plodna tla in postavijo nove zaznamke v razvoju sodobne umetnosti. Hkrati z njimi pa oblikujejo okolja, v katerih te umetnine nastajajo in se predstavljajo. Zahtevnost in kvaliteta sta seveda odvisni tudi od povpraševanja. Pozitivno razmerje čestokrat ustvari ustaljeno klientelo. Glede na njeno "širino" lahko razbiramo rezultate uspešnosti programa, ki je povezan tako z vsebino kot s prostorom.

Galerija Kulturnega centra Ivana Napotnika Velenje si deli stavbo, v kateri so razstavnici in galerijski poslovni prostori, skupaj s knjižnico. To morda pomeni celo prednost pri številu obiskovalcev, medtem ko delovnik oz. odprtost galerije ni v skladu s splošnimi pogoji odprtosti galerij po Sloveniji. Še bolj pa je disonančen prostor, ki ne omogoča večjih preglednih predstavitev (kar se je januarja 1996 pokazalo predvsem pri retrospektivi Mire Pregelj, ki je bila zaradi premajhnega prostora v matični galerijski hiši postavljena na dveh mestih). Sicer pa je že vrsto let prisotno snovanje oz. iskanje novih, večjih galerijskih prostorov.

Galerija je muzej sodobne umetnosti, ki je dejavna s predstavitvami osebnih, preglednih in retrospektivnih razstav sodobne umetnosti ter s stalnimi zbirkami. Stalne zbirke Galerije KC Ivana Napotnika Velenje: *Moderna slovenska umetnost* in *Perkova galerija* (na Velenjskem gradu) ter *Napotnikova galerija* v Šoštanju zahtevajo zagotovitev pogojev za ustrezno predstavitev, hrambo in varovanje, ki smo jih vsekakor dolžni izpolnjevati.

Dolgoročna programska načrtovanja Kulturnega centra Ivana Napotnika in Mestne občine Velenje so sicer že večkrat pripeljala do konstruktivnih razgovorov in celo sklepov. Nestrpnost že pričakujemo tisto prihodnost, ki nam obeta lastno zgradbo oz. ustrežnejše prostore. Sami smo se že ozirali po primestni vili Bianci v podnožju Velenjskega gradu. Tam smo predvidevali odprte ateljeje likovnih ustvarjalcev pa projekcijsko

dvorano in prostor za komorne debatne večere umetnostne stroke ter seveda prepotrebne razstavne prostore za naše stalne zbirke. Nekdanja Skupščina občine Velenje je že bila sprejela sklep o prenosu namembnosti te zgradbe za galerijske namene; začeli smo že z osnovno zaščito objekta pred nasilnimi vselitvami itd., vendar so se interesi hitro ohladili in nazadnje celo zamrznili. Sedaj je od prvih resnejših dogovarjanj preteklo že deset let in morda smo v Velenju vendarle bližje novim galerijskim prostorom?

Pred institucionalnimi začetki delovanja Galerije, ki je zrastle pri Kulturnem centru Ivana Napotnika leta 1976, so bili v manjše združenje organizirani posamezni ustvarjalci Šaleške doline. Prvi zametki segajo v leto 1946, ko je v Šoštanju likovni pedagog *Viktor Kojc* (1925-) dal pobudo o organizirani likovni dejavnosti, ker je tudi sam slikal in kiparil. Začetki opaznejšega delovanja tako segajo v leto 1947. Kasneje se je to široko zasnovano združenje preimenovalo v *Društvo šaleških likovnikov*. Na prvi razstavi je bila s svojimi deli prisotna prva akademsko izobrazena slikarka v Šaleški dolini *Majda Kurnik* (1920-1967). Mesto prvega akademsko izobrazenega kiparja pa pripada *Ivanu Napotniku* (1908-1960). Po teh dveh likovnih umetnikih pa je v Dolini zelo malo domačinov z akademsko izobrazbo. - V Šoštanju je v času šolanja na tamkajšnji ljudski šoli in meščanski gimnaziji živel akademski kipar *Aladin Lanc* (1917-1990), iz Šoštanja pa prihaja tudi kipar *Anton Herman* (1943-). Kasneje so prihajali priseljenci, ki so sooblikovali ta prostor s svojo prisotnostjo in vplivi iz okolij, iz katerih so prišli. Med njimi so slikar *Aristid Zornik* (1913-1985), akademski kipar *Ciril Cesar* (1923-), akademski slikar *Alojz Zavolovšek* (1928-), grafik *Arpad Šalomon* idr. - Alojz Zavolovšek je mdr. pri Kulturnem centru Ivana Napotnika prvi pričel s strokovno organizirano galerijsko dejavnostjo.

Sočasno z življenjem velenjske Galerije pa v tem prostoru že vrsto let prizadevno deluje *Društvo šaleških likovnikov*, ki si išče svoje mentorje predvsem med umetniki lastnega prostora. Naklonjenost okolja, v katerem delujejo, je velika, zato so pridobili svoje ateljejske in razstavne prostore v šoštanjski Mayerjevi vili.

Galerija Kulturnega centra Ivana Napotnika

Nestrpno že pričakujemo tisto prihodnost, ki nam obeta lastno zgradbo oz. ustrežnejše galerijske prostore.

Program razstav Galerije Kulturnega centra Ivana Napotnika je po svoji vlogi programsko zastavljen za več let naprej, avtorji pa so izbrani ob vsakoletnem zaključku razpisa, na katerega se vedno prijavi veliko več avtorjev, kot jih Galerija lahko sprejme. Med izbranimi avtorji so vedno tisti, ki ustrezajo nespornim likovnim kvaliteta in usmeritvi Galerije. Med njimi so pomembni (že tradicionalni) projekti, ki se sčasoma seveda zamenjajo z novimi vsebinami. - Spremljajoča publikacija je primeren katalog, zloženka z vabilom, ki sicer vsebuje le osnovne podatke in slikovno gradivo. (Takšna publikacija bi morala postati izjema in ne pravilo, kajti izkušnje kažejo, da je prav pisna informacija tisto, kar po razstavi ostane, ko za njo zapremo vrata galerije.)

Ob zbiranju, evidentiranju in hranjenju likovnega gradiva je razstava najpomembnejša naloga galerije. Galerije so torej resnično muzeji sodobne umetnosti; ob popolni prezentaciji ustvarjalnosti domačih in gostujočih umetnikov je tako pri osebnih, skupinskih ali preglednih oz. retrospektivnih razstavah pomembno to, da se zbirka oblikuje in dopolnjuje. Tako je zasnovana tudi naša zbirka *Moderne slovenske umetnosti*, ki v slovenskem prostoru zavzema vidno mesto. Profiliranost Galerije KC Ivana Napotnika Velenje se v zadnjih šestih letih oblikuje prav z neformiranimi slikarji, ki končujejo študij na ljubljanski likovni akademiji in med njimi nekateri že močno posegajo v oblikovanje novega likovnega prostora. K temu bo gotovo pripomogel tudi projekt likovne delavnice *Slovenija odprta za umetnost*, ki poteka že tretje leto in v katerega se od samega začetka aktivno vključujemo z nagrajencem *likovne kolonije diplomantov ALU Ljubljana*, ki jo organiziramo že šest let. - Ker mora mesto Velenje imeti tudi ponudbo klasikov slovenske moderne, jih predstavljamo vsaj enkrat letno: z njihovo osebno, pregledno ali retrospektivno razstavo. - Program naše Galerije zajema tudi prodajni fundus, ki temelji na izboru ustvarjalcev, ki so pri nas v večini že razstavljali.

Razmerje v umetnostnih tendencah se oblikuje s tokovi časa. Opisujejo, pojasnjujejo in vrednotijo jih umetnostni kritiki.

Humana resničnost določene družbe pomeni sozvočje simboličnega in čutnega dojetja sveta.